

EUSKARA XVI-XVII. MENDEETAKO ZENBAIT IDAZLE ATZERRITARRENGAN

PATRIZIO URKIZU

1. Joannes MAURUS CONSTANTIANUS, beste izenez Jean Le Maure¹ errenazimenduko humanista bat dugu, idazle eta inprimazale, klasikoen editore eta Réolen moldiztegiaren jaiotzarekin lotua ageri zaiguna. 1500. urtean Bordeleko epaile eta doktore ospetsu zen Joannis Halcourt jaunari latinaren konposizio eta deribazioaz, hots, hitzen eraketaz liburu bat eskaini zion zeinaren tituluak honela dioen:

Joannis MAURI Constantiani in Cōmentarios Compositionū ac derivationū lingue latine ad Micātissimū spectantēque nobilitatis virū D. Joannē de Haulcourt Radiātissimū Juris utriusque doctore Bordegaleūz senatorem².

Orrialdearen amaieran honelaxe aipatzen digu data «Anno dñi Millesimo quingentesimo», hau da, mila eta bostehungarren urtean argitaraturiko liburua dugu. Hau erreserbako kutxa batean ongi gorderik zegoen, baina baimen berezi batez ikusterik ahal izan nuen. Latinez idatzirik dago, baina arretaz irakurririk euskarazko hitzokin topatu genuen. Hona hemen:

- a) subcniculū.i. cribrū farinariū gal.les.vasconice.sedal³.
- b) encaustus.i. oculorum morbus.vascon.lagaigue⁴.
- c) hydropotes.i. aquepotor, vasc.benlegne⁵.

Beraz, Joannis Maurus-ek hitz horiek aipatzen dituenean, SEDAL, LAGAIGNE eta BENLEGNE euskal hitzak bezala jotzen ditu.

Baina zein da beroien esenahi zehatza? Ez dira agertzen Koldo Mitxelenak *Textos Arcaicos Vascos* liburuaren amaian ematen duen hitz zerrendan, eta beraz, Larramendi, Azkue eta Corominas-en hiztegietara jo dugu laguntza eske eta hauxe argitu digute.

1. A. Claudin, *Les origines de l'imprimerie à La Réolle en Guyenne, 1517. Recherches sur la vie et les travaux de Jean le More, dit Maurus, de Contance*. 1894.

2. Bibliothèque Municipale de Bordeaux, Rés. p. X. 327.

3. Fol. xiii.

4. Fol. xxiii.

5. Fol. xxiii, v.

a) «SEDAL: 1.º (BN), cerda, crin: soie de porc, crin de cheval»⁶.

Azkuek dioenaren berdintsua dio Lhandek ere eta Corominas-ek eransten du:

SEDA, 1220-50. Origen incierto. Quizá del lat. SAETA 'cerda de puerco, de caballo, etc.', 'sedal de pescar', que en la Edad Media debió de aplicarse al hilo de seda, porque entonces este género se importaba en hilo, de ahí pasaría al tejido de seda. Así parece deducirse de la unanimidad de las lenguas romances, que suponen como nombre de la seda una base SETA; desde ahí, ya en los ss. VIII-IX, pasó el vocablo a varias lenguas germánicas y célticas. Deriv. *sedal*, 1495⁷.

Etorki ezezagun hortaz mintzo zaigu Larramendi euskarazkoa duela jatorria adieraziz:

cedazo, baya, baea, cetabea. Lat. *incerniculum*⁸.

cerda, viene de el Bascuence *cerri da*, que significa es marrano, y este es el que por antonomasia se llama ganado de cerda, *çurdac*. Lat. *setae-arum*⁹.

Beraz, hitz honen etorkiaz badirudi Larramendi eta Mauri ados daudela.

b) Bestalde Koldo Mitxelenak bere tesia den *Fonética Histórica Vasca* izeneko liburuan LAKAIN hitza aipatzerakoan hau xe adierazten digu:

Hay bastantes ejemplos de alternancia l-/cero (20): *guip. akañ(a)*, etc. 'garrapata': lab. *lakain id* (cf. *gasc. lagagno* y *vid. Corominas, sv. legaña*¹⁰).

Berriro hartu dugu Corominas esku artean eta hauxe diosku LEGAÑA hitzarenpean.

LEGAÑA, h. 1600; la forma más extendida y antigua es *lagaña* s. XIV. Voz común al castellano con el catalán, s. XII, y el occitano, s. XIII. Origen incierto, probablemente prerromano, quizá de la misma etimología proto-hispánica que el vasco *lakaiña*, que significa 'hebra', 'aspereza', 'nudo de árbol', 'gajo', suponiendo que el sentido primitivo fuese 'brizna' (acepción al parecer cimentada en el cat. ant. (*laganya*), de donde 'broza', 'menudencia', y de ahí 'legaña'¹¹).

Duda eta ilunbe hauetarik irtetzeko jo dugu berriro Larramendirengana argitasun bila eta hauxe topatu dugu:

Lagaña, viene de el Bascuence *lacaña*, que significa gajo, ó colgajo en las ubas, y por la semejanza al humor congelado,

6. R. M. Azkue, *Diccionario vasco-español-francés*. Bilbo 1905, T. II, 214.or.

7. J. Corominas, *Breve diccionario etimológico de la lengua castellana*. 3.ed. Madrid 1973, 527-528.or.

8. M. Larramendi, *Diccionario trilingüe del castellano, bascuence y latín...* Donostia 1745, 186.or.

9. M. Larramendi, aip. lib., 190.or.

10. L. Michelena, *Fonética Histórica Vasca*. Donostia 1977, 323.or.

11. J. Corominas, aip. lib., 357.or.

que cuelga de las pestañas, se le dió el nombre de lagaña. *Maccarrá, bacarredá, pistá, beteria*. Lat. lippitudo¹².

Eta goazen, bada, azkenik Mauri-k aipatzen digun hirugarren hitzarekin.

c) BENLEGNE ikusi eta berehala gaztelaniazko «beleño» gogorarazi digu eta berriro Corominas kontsultatuz hau irakurri dugu:

BELEÑO, h. 1106, nombre de una planta narcótica, viene de una base *BELENIUM, de origen prerromano indoeuropeo, cuyas variantes se documentan desde el s. I, y que ha pasado también a varias lenguas germánicas y eslavas, por influjo de *beleño* el verbo *envenenar* se convirtió en *embeleñar, -ñar*, en textos de los s. XIII-XVI...¹³.

Baina begiraturaz «hydropotes» UZEIk argitaraturiko *Biologia I. Landare eta animalien izenak, izendegia* liburuan beste zentzu zeharo ezberdin bat aurkitu diogu, honela baitio:

- «3542. Hydropotes inermis (swinhoer)
- e. ur-orein
- g. ciervo acuático
- f. cerf des marais
- i. (chinese) water deer¹⁴.

Dena den, hona bada hiru euskal hitz Joannes Maurus-en uste-tan SEDAL, LAGAIGNE eta BENLEGNE (ondo irakurri badugu), jadanik 1500. urtean koka daitezkenak eta dirudienaz Europa guztian aski zabaldu zirenak erdi aroan.

2. Carolus BOVILLUS SAMAROBRIUS frantsesez Charles de Bouelles, Sancourt-en jaioa 1470. urte inguruan, filosofo, matematikari eta hizkuntzalari ere badugu, Alemanian 1505. urtean eta, gero 1507.ean Erroman izan ondoren, Espainian izan zen, Ximenez kardenala ezagutuz. 1533. urtean Parisen Robert Estienne, idazle, zuzentzaile eta editore zenaren moldiztegian hain zuzen ere *Liber de differentia vulgarium linguarum* izeneko argitaratu zuen, zeinaren titulu osoak honelaxe esaten duen:

Caroli Bovilli Samarobrini Liber de Differentia Vulgariū, & Gallici sermonis varietate. Quae voces apud Gallos sint factitiae & arbitrariae, vel barbaricae: quae item ab origine Latina manarint. De hallucinatione Gallicanorum nomini. (Irudia). Parisiis, Ex officina Roberti Stephani MDXXXIII¹⁵.

Beraz hizkuntza «vulgar»en ezberdintasunaz ari zaigu, XVI. mendeko ahozketa frantsesaz ohar interesgarririk emanez, eta bere gramatikaz arduraturiko lehenetakoa dugu. Bere XII. kapitulu-

12. M. Larramendi, aip. lib. T. II, 32.or.

13. J. Corominas, aip. lib., 91.or.

14. Uzei, *Biologia I. Landare eta animalien izenak. Izendegia*. Donostia 1984, 293.or.

15. Bibliothèque Nationale de Paris. Coll. Ristelhueber, n.º 13.

luan euskaldunen hizkuntzaz mintzo zaigu eta hona hemen zer dioen latinez:

De Biscainis inter Gallos & Hispanos diversa ab utrisque utentibus lingua. Cap. XII. Sedet partim in Gallia, partim in Hispanis, gens ignotae originis, diversa & a Gallis, & ab Hispanis aloquio. Partem eius gentis in Pyreneo sitam, & Hispanorum regno obaudientem, Hispani Biscainos, seu Viscanos vocant. Portionem vero caeteram citra Pyreneum, in Francorum regno confidentem, Galli nunc Vascones, nunc Baschas appellant, vulgus Gascons, vel Basques. Nam trium literarum B, G, & V simplicis, atque etiam duplicis vv, crebriuscula sit à vitiis labiorum in seinvicem alternatio. Quamobrem Viscainorum, Vasconum, Gasconum, Bascharum gens, est eadem, & linguae unius: quam diversis nunc regnis attributa. Fortasse hi sunt quos Plinius Vacceos dixit: nam & nomen & solum satis alludunt¹⁶.

Euskaraz honela itzuli dudan zatia: «XII. Kapituluua. Galoen eta hispanoen artean eta herri hauetarik hizkuntza ezberdina dabilten Bizkaitarretaz.

Zati bat Galian eta bestea Hispanian bada herri bat etorki ezezagunekoa hizkuntzaz ezberdin dena bai galoen eta bai hispanoengandik. Hispanoek Pirineoetan Espainiako erregeen menpean den herri honen zatia *Biscainos* edo *Viscanos* deitzen dituzte. Baina beste partea, Pirineotako alde honetan dagoena, eta Frankoen erresumaren baitan fidatzen direnak frantsesek bai *Vascones* bai *Baschas*, eta hizkuntza arruntean *Gascons* edo *Basques* deitzen dituzte. Ezen eta B,G, eta V sinplearen artean, baina W letren artean ere maiz hots aldaketa ematen da ezpainen ahoskatze bizio baten ondorioz. Horregatik, Bizkaitar, Euskaldun, Gaskoin eta Baskoen herria bera da eta hizkuntza bakarrekoa, egun bi erresumetan berezirik dagoenarren. Agian Pliniusek Vacceos bezala izendatzen zituenak litezke, bai izenak eta bai lurak hortaratzen baikaituzte».

3. Hieronymus MEGISERUS Sttugard-en jaio zen 1555. urtean protestante familia batetan, eta bere aita «artzaiak» antzinako hizkuntzak irakatsi zizkion, 1571. urtean Tubinga-ko unibertsitatara bidali zuelarik eta hemen Crusius-en, garaiko helenista famatuenerariakoaren irakaskintzak errezibitu zituen. Oso azkarra izaki, eta bai Geografia, bai Historia, bai ekialdeko hizkuntzak ordurarte Alemanian aski baztertuak izan zirenak ikasi zituen. Europa osoa bisitatu zuen, eta horren ondorioz zenbait liburu ere idatzi zituen, hala: 1) *Catéchisme*, 1584 (grekar hexametroan, eta latinezko itzulpen batekin), 2) *Dictionarium quatuor linguarum* [alemana, latina, ilirioa eta italianoa], Graetz, 1596, eta besterik. Baina guri interesatzen zaiguna bereziki beste hau da:

16. Aip. lib., 12.or.

Thesaurus polyglottus vel dictionarium multilingue ex quadringentis circiter linguis, dialectis, idiomatibus et idiotismis constans. Francfort, 1603.

Liburu hau Austriako enperadoreari eskainirik dago eta xit arraroa bilakatu da. Vinsonek ere aipatzen du bere bibliografian, baina era honetara:

1190. Thesaurus polyglottus vel dictionarium multilingue (400 langues) (sic) par J. Megister. Francfort, 1608, in-8, xxxij-832-751 p.à 3 col. Le basque (cantabrice) y figure et est assez souvent confondu avec le gascon (vasconice)¹⁷.

Eskuartean erabili dugun alea ez zen, noski, 1608.ekoa 1603.ean argitaratua, ez eta ere 400 hizkuntzetako berrogeikoa baizik. Sarreran hizkuntzak aztertzen eta sailkatzen saiatzen da eta seigarren atalean «Tabula sexta Europae» Europako hizkuntzak behatzen ditu eta honelaxe diosku:

Tabla Sexta

EUROPAE

...Jam commemoratus, latinae, Graecae, Germanicae & Sclavoniae Linguarum Dialectos, Europea quoq. sunt sequentes:

Hungarica

Hibernica, seu Irlandica

...

Cantabrica, seu Vasconica seu Vetus Hispanica¹⁸.

Alegia euskara beste izenez *cantabrica* eta *vasconica* deitua omen dena, espainiar zaharra dela eta Europako beste hizkuntzen sail eta etorki berdinekoa bezala jotzen da, garaian ziren ideien arabera. Geroago, hitz zerrenda multzoak berrogei hizkuntzetan, gutxi gora behera dakartza, eta horien artean euskarazkoak, kon-tatu ahal izan ditugarik ehunen bat, baina ia denak jadanik Buenaventura VULCANIUS-ek 1597.urtean Leydenen argitaratu zuen *De Literis et Lingua Getarum sive Gothorum...* liburuan zekartzanak¹⁹. Beraz, hemen ez ditugu Vulcanius-ek aipatzen ez dituen batzu baizik ikusiko. Badira zerrendan zenbait iratxo ere, hala nola: VIHASREA²⁰ vicitzea orde, GUEY²¹ ogey-ren partez, eta URICIA²² unciaren lekuan.

Bizkaierazko forma batzu ere badakartza dudarik gabe L. Marineo Siculoren *De rebus Hispaniae memorabilibus...* 1533-tik hartuak, hauexek direnak²³: AYTEA, AYDEA²⁴, ALABEA²⁵, ANA-

17. J. Vinson, *Essai d'une bibliographie de la langue basque*. Paris 1898. T. II, 715.or.

18. H. Megiserus, aip. lib. Introductio.

19. J. Garate, «Juicios y glosario vasco-latino de Buenaventura Vulcanius». *Euskera* VI, Bilbo 1961, 239.or.

20. H. Megiserus, aip. lib. T. II, 716.or.

21. H. Megiserus, aip. lib. T. II, 706.or.

22. H. Megiserus, aip. lib. T. II, 108.or.

23. L. Michelena, *Textos arcaicos vascos*. Madrid 1964, 146-147.or.

24. H. Megiserus, aip. lib. T. II, 216.or.

25. H. Megiserus, aip. lib. T. II, T. I, 543.

GEA²⁶, ARDAOA²⁷, ARREVEA²⁸, IRACURTEN DOT²⁹, IRARGUIA³⁰, LASTER EGUITEN DOT³¹.

Badira ere beste zenbait hitz euskalduntzat ematen dizkigunak eta Vinsonek ongi dioen bezala gaskoinarekin nahasiak direnak: PAIRE³² eta PIBOL³³, Louis Alibert-en hiztegian agertzen den bezala «paire, père» aita, eta «pibol, peuplier»³⁴ makal beltza «populus nigra»-ren ordaineko³⁵ ematen direnak.

Beste hiru hitz bitxi ere ageri dira: DORSA³⁶ latinezko «dorsum»-pean, MIRTIL³⁷ «salamandra» bezala, eta CIVADE³⁸ «squilla parva»-ren itzulpen gisa. Hauen berdintsurik, ordea, ez dut hiztegi-tan topatu, ezen Larramendik dioenez:

Espalda, ez voz Basconzada, de *atzalda, atzaldea*, que significa lado opuesto al delantero. Espalda, *bizcarra*. Lat. Tergum, dorsum³⁹.

Salamandra, especie de lagarto, que no se halla en España, salamandra, *arrabio mota bat da*. Lat. Salamandra⁴⁰.

Eta, azkenik «squilla parva», «cebolla albarrana» delakoaz beste hau baitiosku:

Albarrana, cebolla silvestre, *astatipula, basaquipula*⁴¹.

Duda batekin gelditzen gara, beraz, MIRTIL, DORSA eta CIVADE XVI. mendean euskaraz erabiltzen ziren hitzak ote diren, gero galduak, hala nola PAIRE eta PIBOL Xuberoa aldean eta gaskoinaren eraginez erabiltzen zirenak ote diren, ala egilearen nahaste huts bat.

4. Badira ere beste zenbait liburu, nola Paulli MERULAE *Cosmographiae generalis libri tres...* Amsterdam-en 1605.urtean argitaratua Vinsonek ere aipatzen duena⁴², eta non esaten zaigun euskarazko zatiak argitaratu zirela *Revue de Linguistique*, XXVIII. ean 264-268. orrialdeetan eta non latinez zenbait xehetasun eman ondoren euskaraz ematen digun «Gure Aita» (Oratio dominica,

26. T. I, 564.or.

27. T. I, 710.or.

28. T. II, 538.or.

29. T. I, 789.or.

30. T. I, 822.or.

31. T. I, 382.or.

32. H. Megiserus, aip. lib., T. II, 216.or.

33. H. Megiserus, aip. lib., T. II, 294.or.

34. L. Alibert, *Dictionnaire occitain-français d'après les parlers languedociens*. Toulouse 1966, 520, 545.or.

35. Uzei, aip. lib., 65, 78.or.

36. T. I, 448.or.

37. T. II, 453.or.

38. T. II, 552.or.

39. M. Larramendi, T. I, 443.or.

40. T. II, 268.or.

41. T. I, 50.or.

42. J. Vinson, aip. lib., T. II, 715.or.

cantabrice)⁴³ Leizarragaren *Testamendu Berriaren* itzulpenetik hartua eta espreski San Mateoren ebanjeliotik⁴⁴, «sinhesten dut» Leizarragak bere *ABC edo Christinoen instructionea othoitz eguiteco formarequin* deitu liburuttoan dakarrena⁴⁵ hala nola Lucius Marineus Siculus-enetik harturiko hitz zerrenda⁴⁶.

5. Joseph Justus SCALIGER (1540-1609) Julius Caesar jakintsuaren semeak garai hartan italiar eta frantses humanisten lan filologikoak bildu eta gaintitu zituen, eta ez hori soilik, bere irudimen sortzaileaz zeuden hutsuneak betetzen saiatu zen ere⁴⁷.

Frantziako hegoaldean jaioa, Bordelen ikasi zuen lehenik eta gero Parisen, Collège de France delakoan Turnebus irakaslearen ikasle berezi, berehala jabetu zelarik, grekaz, hebreoaz, arabeaz eta ekialdeko beste hizkuntzetaz. Asko idatzi zuen eta berak zioen bezala «J'ay esté une putain prostituée à faire des vers à tout le monde come Dorat»⁴⁸.

1562. urtean protestant egin zen, eta Genève-n bi urte eman zituen (1572-74), azkenik Leydengo unibertsitatean, Holandan irakasle ihardun zuelarik. Bere idazlanetatik antolaturiko antologia bat erabili dugu esku artean eta bertatik bi aipamen emango ditugu.

LANGUES. Il y en 24 Matrices en Europe: Zeus la Grecque, Deus la latine (...). Les Basques sont Cantabres, qui est comme je crois le vieux langage d'Espagne: comme il apert par les papiers qui se trouvent dans les villes d'Espagne. Cantabria tenoit la Navarre de delà les Pyrénées, les Basques de deçà & une partie de la Gascogne⁴⁹.

Hots, bere eritziz ere euskara dela Espainako antzinako hizkuntza eta bai Pirineoko alde batean bai bestean euskaldunak bizi direla.

Hiztegi moduan eginiko liburuan Nafarroako Margarita printzesaz mintzatzen da, dituen biblietaz eta eskuzkiribuetaz, eta beste gauzen artean *Basque* hitza aipatzean, bere burua ere azentuagatik euskaldun jotzen duelarik beste pasarte batean, hauxe diosku.

BASQUE. Le langue tient sept journées. Il en a cis & ultra mōtes, à une demie lieue de Bayonne commence le langage. Il y a Basque en France, Navarre, & Espagne. Il faut que les Basques parlent quatre langues. François, parce qu'ils plaident en français au Presidial de Bayonne, & de là à la seneschaussée d'Aqs;

43. P. Merulae, *Cosmographiae generalis*... Amsterdam, 1605, 303.or.

44. J. Leizarraga, *Testamendu Berria*, Rochellan, 1571, S. Mathheu, cap. VI, 9-13.or.

45. J. Leizarraga, *ABC*... Rochellan, 1571; P. Merulae, aip. lib., 433.or.

46. L. Michelena, *Textos arcaicos vascos*. Madrid 1964, 146-147.or.

47. R. Pfeifer, *Historia de la filología clásica de 1300 a 1850*. Madrid 1981, 194.or.

48. J. J. Scaliger, *Prima Scaligerana*... Groningae 1669, 110.or.

49. J. J. Scaliger, aip. lib., 136.or.

Gascon, pour les pays Basque & Espagnol: C'est un langage estrange que le Basque, c'est le vieil Espagnol, come le Breton bretonnant est le vieux Anglois. On dit, qu'ils s'entendent, ie n'en croy rien, ils nomment pain & vin de mesme, mais le reste est bien different. J'ay leur Bible⁵⁰.

Alegia, euskara mintzo dela Frantzia, Nafarroa eta Espaniako erresumetan, eta euskaldunak lau hizkuntza mintzazu beharrean aurkitzen direla, hau da, frantsesa, gaskoina, gaztelania eta euskara. Espainiako hizkuntza zaharra omen da, eta euskaldunen artean mintzatzeko modu ezberdinak direnez gero bere ustez ez dutela elkar ulertzen, ezen ogia eta ardoa berdin izendatzen badute, bestea oso diferentea den. Biblia euskalduna ere baduela bere liburuen artean.

Exenplu eta adibide xorta hau, aipamenok bukatzeko esan dezadan artikulutxuaren muina. Ene uste apalez, bai XV. mendeko baina batipat bai XVI-XVII. mendeetako liburuetan, hiztegieta, kosmografieta, etabar, asko gelditzen da oraindik aztertzeko eta jakiteko zein eritzi zuten garai haietan euskararen etorkiaz eta hiztegiak. Ez litzateke, bada, arraroa euskaraz idatzi ziren liburuak eta galdutzat ematen direnak oraindik agertzea, honela gure literatura eta hizkuntza ttipi baina maitagarria hobeto ezagutzen joango garelarik.

Lezon, 1986, martxoak 19.

50. J. J. Scaliger, aip. lib., 25.or.

CAROLI BO-
uilli Samarobrini li-

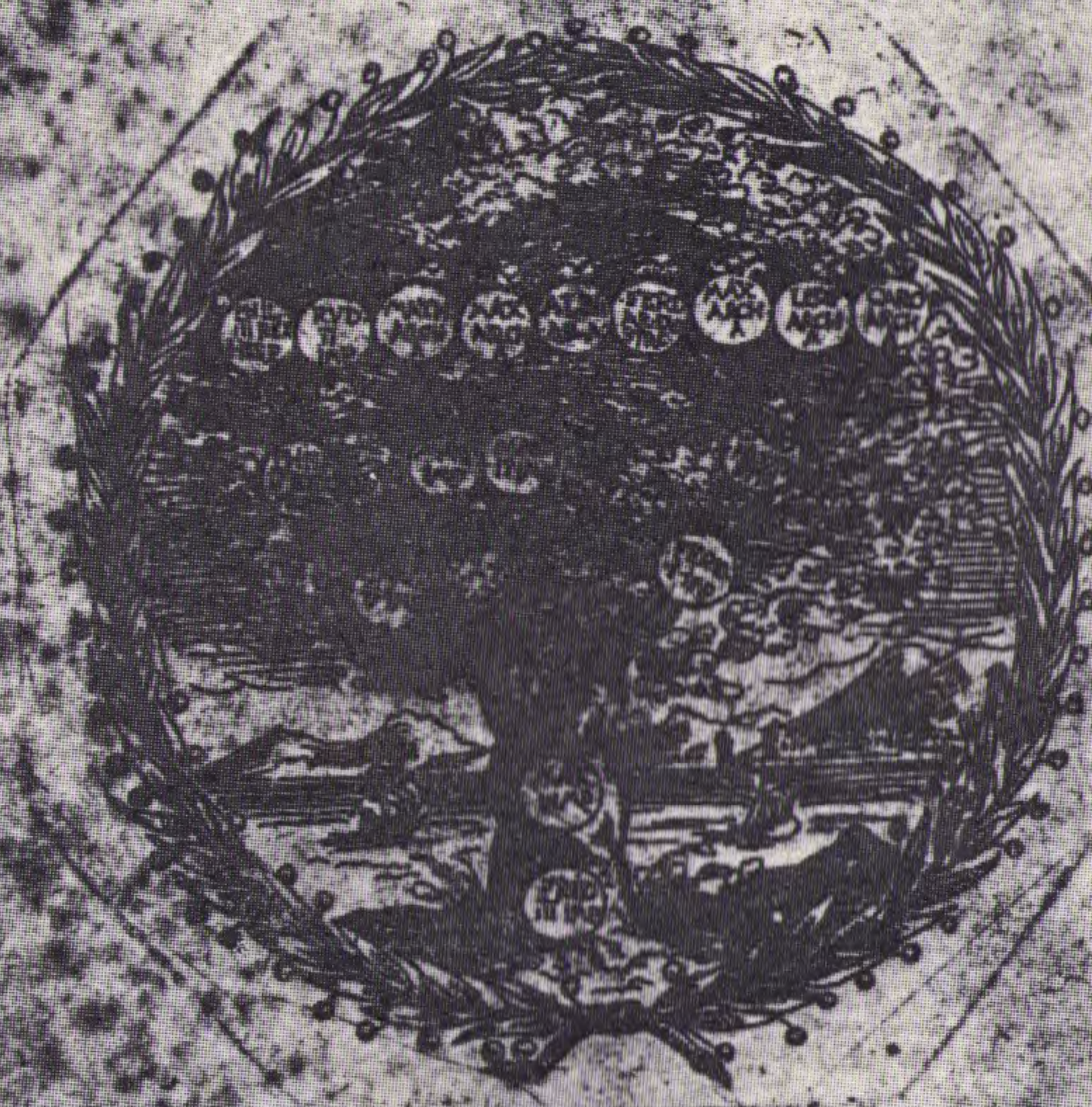
BER DE DIFFERENTIA VVI
gariū linguarū, & Gallici sermonis varietate.
Quæ voces apud Gallos sint factitiæ & arbitra-
riæ, vel barbariæ: quæ item ab origine Latina
manarint.

De hallucinatione Gallicanorum nomina

P A R I S, I I S.
Ex officina Roberti Stephani.
M. D. X X X I I I.

Sanctus

AVGVSTISSIMAE
QUE EX OMNI SECVLORVM
memoria Potentissima Familia ac
Domus
AVSTRIACÆ

Luminibus & Columinibus:

RVDOLPHO II. Romanorū Impe-
ratoris *semper AVG. P. F. German. Hung. & Boh.*
Sec. DIVV. Imp. Max. II. F. Ferdin. N.
PHILIPPO III. Hispaniarum & Indiarum Mo-
narchæ *D. Phil. II. Hisp. Regis*
FRANCISCO *THIAE*
FRANCISCO SIMILIANO, Ordinis
S. Augustini Magistro supremo,
Colonie designato. *Fratrib. DIVV*
FRANCISCO BERTO, Belgarum
Præsidionum, *Imp. Max. II.*
FRANCISCO DINANDO,
Magistro, *Fr. Ferdin. NN.*
FRANCISCO SIMILIANO, *Fratribus D. Carib. F. DIVV*
FRANCISCO POLDO, *Fr. Imp. NN.*
FRANCISCO LOLO.

DIVI
CAROLI V.
Imp.
Nepo-
titus

OMNIBVS AVSTRIÆ ARCHI-
DVCIBVS:
Ducibus Burgundie, Sicilie, Carinthie, Car-
olice. Omnibus item D. Philippi I. Hisp. Regis
Nepotibus: **DIVORVMQ; IMPP. MAX. I.**
Abnepotibus: **FRIDER. III. Atnepotibus:**

Dominis suis clementissimis:
Hoc quaecumq; devotissimæ observantiæ
Monim. perpet.
D. D. D. Q.
Hieronymus Megiserus, deditissimus
eorumdem Clientis

FID
 teſpielen lauſets
 te ſchläger/harpe
 ten ſchläger.
 Bel. een die op inſtru-
 menten ſpeelt.
 Ang. an harper.
 Sclavo. kir na ſtruna
 iigen.
 Carniol. lauten-
 ſchläger.
 Dalm. gudacz.
 Polon. ikre ipok.
 Bohem. hudac.
 Hung. hegedevs,
 muſikas.

Fido.

Heb. bat ah, keamin.
 Grec. fuggia.
 Latin. fiducia.
 Ital. confidat ſi.
 Hiſpan. conſiarſe de
 al guño.
 Gal. ſe ſlor & croire
 aquel qu un.
 German. trauwen
 glauben.
 Belg. betrouwen.
 Ang. to truſt.
 Sclavon. ſeſaneſti, ſa-
 vopato.
 Dalm. offatiffa.
 Polon. uſſam.
 Boh. de weriti ſa.
 Hun. hiſok, biz om.

Fiducia.

Heb. miſbrach, bitac-
 chon.
 Grec. fuggia.
 Latin. fiducia.

FID
 Ital. fiducia, fede.
 Hiſpan. ſonza.
 Gal. fiance & aſſen-
 rance.
 Germ. vertrouung/
 Zuberſicht.
 Bel. betrouwinga.
 Ang. confidence.
 Dan. fortroſtning.
 Sclav. ſavupamis.
 Dalm. uſſanya.
 Polo. uſſ noſez.
 Bohem. wyra, da-
 wernoſt.
 Hung. elhital, biſ-
 zadalom.

Fidus, vide,

Fidelis.

Figmentum.

Hebr. ſeſer.
 Grec. uſarpoſ.
 Latin. commentum,
 figmentum.
 Latin. Antiq. men-
 tum.
 Ital. fictione.
 Hiſp. obra de barro,
 fiction.
 Gall. feintiffe, inven-
 tions.
 Germ. ein Gedicht/
 oder erdichtung.
 Belg. verſieringe,
 gedicht.
 Ang. a faymedlia.
 Sclavon. ſmiſhlaute,
 ſmiſhloenu.
 Dalm. iz miſtlenie.
 Polon. z miſtlenia,
 winalacka.

FIG
 Bohem. ſmyſlona,
 neſtka.
 Hung. ſſmalmany,
 gondolat.

Figo.

Heb. takak, mahab.
 Grec. mizovui.
 Latin. figo.
 Ital. ficcare.
 Hiſp. hincar.
 Gal. ſicher.
 German. beſſten/
 ſtecken.
 Belg. vechten, in-
 ſtecken.
 Ang. to truſtin.
 Sclav. obſiz, bati, pa-
 takhiti, ſiz bati.
 Dal. z abiti.
 Carniol. heſtati.
 Polon. wikam,
 haſſiue.
 Boh. Zapinati, pi-
 pinati.
 Hung. yakom, at-
 talw tom.

Figulus.

Heb. jazer.
 Grec. uſogudis.
 Latin. figulus.
 Ital. vaſaro, fornaco-
 ro, pignacaro.
 Hiſ. tollero.
 Germ. Haſſner.
 Belg. potwacker.
 Angl. a potter.
 Dan. paatemager.
 Sclav. long bar.
 Dalm. lonſar.
 Boh. hrntzic.
 Carinth.

FIG
 Carinth. haſnar.
 Turc. bardage.
 Hung. ſarokas, ſa-
 zehyartob.

Figura.

Hebr. coar, remu-
 nach.
 Grec. eidō.
 Latin. figura.
 Ital. figura, aſpetto.
 Hiſpan. la figura d i-
 magen de alguna
 coſa.
 Gal. figura, trait, fa-
 con.
 Germ. ein Figur o/
 der geſtalt.
 Belg. een gedaente.
 Anglie. a forma or
 faſhion.
 Sclav. ſhtale.
 Dalm. prilika.
 Polon. k ſaral t.
 Boh. figura, forma,
 ſhuſob.
 Turc. ſereh.
 Hung. keep, abra-
 zat forma.

Figuro.

Heb. xter, chak, chik-
 kab, ſar.
 Heb. xnuſen.
 Latin. figuro.
 Ital. figuraro, for-
 mare.
 Hiſp. figurar.
 Gal. figurar, formar.
 Germ. geſtaltentun/
 form geben.
 Belg. ick gevoſange-

FIG
 ſalteniſſe.
 Anglie. to forma or
 faſhion.
 Polon. k ſaral t daie
 wiobrazam.
 Boh. krcalowatu.
 Hung. formálok, ab-
 raz olok.

Filia.

Hebr. bath.
 Grec. θυγατήρ.
 Latin. filia.
 Ital. figliuola.
 Hiſp. hya.
 Gall. fille.
 Germ. ein Tochter.
 Belg. een dochtere.
 Angl. a daughter.
 Dan. daanter.
 Vaſcon. alavea.
 Sclav. ha, hi.
 Dalm. hehij.
 Pol. córka.
 Bohem. dcera, dcy.
 Luſat. goliza.
 Turc. kiſoglan, kez.
 Hun. leanyom.
 Sarac. benth.
 Aegypt. xay.
 Cantabr. alaba.
 Perſic. dochtar.
 Braſil. rajit.
 Lapon. arit.
 Cephal. benth.
 Mala. anap ar ampda.
 Iavenc. mahadom.

Filipendula.

via, Leucan-
 tum.

FIL
Filius.
 Hebr. ben.
 Chald. bar, valar,
 valar.
 Arab. aben, abek.
 Afric. ebni.
 Abyſſi. wald.
 Grec. iōs.
 Lat. filius, ij.
 Ital. figliuolo.
 Hiſp. hyo legitimo
 o natural.
 Gal. ſils.
 Vaſcon. ſeméa.
 Ger. ein Sohn.
 Belg. von ſoen.
 Ang. a ſonne.
 Dan. ſon.
 Teut. vet. l. wario.
 Sclav. ſin.
 Dalm. ſin.
 Pol. ſyn.
 Bohem. ſyn.
 Aegypt. xavea.
 Turc. oglu, oglan.
 Hung. ſiam.
 Tartar. adulu.
 Perſic. ogli ſada.
 Sarac. abn.
 Melitenſ. ebni.
 Tidorit. anach.
 Lapon. alig.
 Armen. ordi.

Filius.

Arab. ſarachs ſarax,
 ſarawalba (filius
 femina, Koſſy-
 ſahrn) kildari,
 ſarhis, ſa.
 Grec. wlen, ſolwale,
 ar, Bda.

ON NONCONFIGURATIONAL STRUCTURES *

KEN HALE

Massachusetts Institute of Technology

At last since the publication of Chomsky's *Lectures on Government and Binding* (1981), it has been customary to acknowledge the existence of a typological distinction between «configurational» and «nonconfigurational» languages. A number of writers have since attempted to determine precisely what this distinction is (e.g., Whitman, 1982; Hale, 1983; Jelinek, 1984; Mohanan, 1983/4; Saito, 1985). In Hale (1983), following Chomsky (1981: 127-135), or rather, following my interpretation of that discussion, I defined the Configurationality Parameter in terms of the Projection Principle (Chomsky, 1981: 38, and elsewhere) — *I will refer to this as the NLLT formulation of the parameter*. According to that formulation, the Projection Principle holds universally of the LS (lexical structure) representation, but languages differ according to whether or not it holds of PS (phonologically overt phrase structure) — in configurational languages it does, in nonconfigurational languages it does not (see Mohanan, 1983/4, for a virtually identical interpretation of Chomsky's original discussion). The intention there was to account for various observable properties of certain putative nonconfigurational languages, such as the great freedom of surface word order (a PS phenomenon) and extensive use of «null anaphora» (i.e., arguments not overtly present at PS) in Warlpiri of Central Australia.

I think this idea is basically correct, but certain conceptual improvements are now possible, arising in large part from the work of linguists such as Jelinek (1984) and Saito (1985), who have been justifiably critical of the *NLLT* formulation, and from

* I wish to express my gratitude to the Harvard Workshop on Korean Linguistics for allowing me to present these ideas before it, despite the fact that my paper deals with a language other than Korean. I am especially indebted to Hynon-Sook Choe for stimulating discussions on various aspects of Korean, including the issue of Korean configurationality.